

Metsänomistuksen pirstoutuminen ja metsikkötalous

Yksityiset henkilöt omistavat maamme puuntuotantometsistä kuusikymmentä prosenttia, ja yksityismetsien puun tarjonnan osuus kaikesta teollisuuden käyttämästä puusta on suunnilleen yhtä suuri. Metsätalouden perustana on siten yksityisten metsänomistajien tilat, niiden metsänkasvatus ja puun tarjonta, mitä usein kutsutaan myös perhemetsätaloudeksi. Viime aikoina on taas noussut esille metsänomistuksen pirstoutuminen. Tilakoon pieneneminen ja metsänomistajakunnan rakenteen muuttuminen saattavat muuttaa tulevaisuuden metsätalouden toimintaympäristöä.

Elinkeinorakenteen muutoksen myötä väestöä on muuttanut maaseudulta kaupunkeihin 1960-luvulta lähtien. Maanviljelijöiden osuus metsänomistajista on vähentynyt, tilan ulkopuolella asuvien metsänomistajien määrä kasvanut ja tilojen koko pienentynyt. Metsänomistajista asuu kuitenkin vielä suurin osa maaseudulla. Kaupungeissa ja taajamissa heistä asuu neljä kymmenestä. Nykyinen metsänomistus on siirtynyt seuraavalle polvelle enimmäkseen suvun piirissä, sillä metsänomistajista noin puolet on saanut metsänsä perintönä ja neljä kymmenestä kaupalla vanhemmilta tai lähisukulaisilta. Ainoastaan yksi kymmenestä on ostanut metsänsä vapailta markkinoilta.

Metsätilojen pirstoutumista on tutkittu jo parin vuosikymmenen ajan. Tutkimusten aineistona on käytetty verohallituksen, maanmittauslaitoksen ja metsäalan organisaatioiden tietoja. Verohallituksen tietojen mukaan Suomessa on runsaat 440 000 yksityismetsälöä, joista vajaa kolmannes on niinsanottuja pienmetsälöitä, joiden metsämaan pinta-ala koko maassa on keskimäärin alle kaksi ja puoli hehtaaria. Toisen kolmanneksen pinta-ala on kokoluokassa alle kaksikymmentä hehtaaria. Viimeinen kolmannes yksityismetsälöistä on pinta-alaltaan yli kaksikymmentä hehtaaria. Verohallituksen tiedoissa metsälö on yhden metsänomistajan omistaman metsämaan pinta-ala, joka sijoittuu yhden metsänhoitoyhdistyksen alueelle. Puolisot katsotaan yhdeksi metsänomistajaksi yhteisesti omistamaansa metsälöön, mutta yksin omistamassaan metsälössä kumpikin puoliso on erikseen metsänomistaja.

Maanmittauslaitos pitää yllä kiinteistörekisteriä, jossa kiinteistönmuodostuksessa syntynyt kiinteistö saa rekisterinumeron pinta-ala-, raja- ja karttatietoineen ja kiinteistön lainhuutotieto sisältäen omistajatiedot. Kiinteistörekisterin mukaisella tilalla voi olla yksi omistaja, puoliset yhdessä tai jako-osuudella useampi omistaja.

Metsänomistajalla on näiden rekistereiden pohjalta laadituissa tilastoissa erilainen määrittely. Esimerkiksi seuraavanlainen pääkaupunkiseudulla asuvan pariskunnan metsänomistus voi tuottaa erilaiset omistaja- ja pinta-alamäärät. Puolisot omistavat yhdessä kolme erillistä tilaa Länsi-Suomessa sijaitsevassa kaupungissa ja kolme tilaa Itä-Suomessa sijaitsevassa kahdessa kunnassa eri metsänhoitoyhdistysten alueella. Lisäksi toinen puolisoista omistaa Itä-Suomessa sijaitsevassa kaupungissa yhden tilan. Verohallituksen tiedoissa puolisot tulkitaan kolmeksi erilliseksi omistajaksi yhteisiin metsälöihin ja toinen puoliso lisäksi neljänneksi metsänomistajaksi. Maanmittauslaitoksen kiinteistörekisterin perusteella he taas edustavat seitsemän erillisen tilan metsänomistajaa. Kuitenkin tällaisessakin tapauksessa metsiä koskevat päätökset tehdään useimmiten yhden pöydän ääressä ja kaikkia tiloja hoidetaan kokonaisuutena perheen taloudessa eikä kyseessä ole neljä tai seitsemän eri metsänomistajaa. Metsänomistajuutta käsittelevissä tutkimuksissa tarkastelua voisikin laajentaa käsittelemään yksityismetsänomistuksen päätöksentekoyksiköjä ja niiden ominaisuuksia.

Metsätaloudessa metsänkasvatuksen perusyksiköksi on vakiintunut metsikkö, joka on yhtenäinen alue puuston ja kasvupaikan ominaisuuksien eli puuntuotantokyvyn suhteen. Metsikkö rajautuu yleensä pienialaiseksi maaston topografian, kasvupaikan ominaisuuksien ja puuston vaihtelun perusteella. Metsikkökuvioita taas käytetään metsätalouden suunnittelun ja järjestelyn välineenä. Metsikkökuviot muodostetaan metsänhoidollisen toimenpidetarpeen perusteella. Metsänhoito- ja hakkuutoimenpiteet toteutetaan käytännössä metsikkökuvioilla ja samanaikaisesti hakattavista metsikkökuvioista muodostetaan leimikko, johon voi kuulua harvennushakkuun ja uudistushakkuun kuvioita. Tapion vuositilastojen mukaan yksityismetsien leimikon keskikoko on 2000-luvulla ollut noin viisi hehtaaria, josta uudistushakkuuala on vaihdellut vajaasta hehtaarista puoleentoista hehtaariin. Metsikkötalous toimii käytännössä erikokoisilla metsätiloilla ja myös pienillä tiloilla on mahdollista harjoittaa metsätaloutta. Teollisuuden puunhankinta, korjuu ja hankinnan logistiikka ovat jo rakentuneet metsikkötalouden toimintaympäristöön, jossa puunhankinta ja korjuu on voitu kehittää tehokkaaksi ja toimivaksi.

Metsänomistuksen rakennemuutos ei ole vielä vaikuttanut puuntarjontaan, vaikka metsänomistajien tavoitteet ovat monipuolistuneet. Metsien taloudellinen merkitys on edelleen suuri valtaosalle metsänomistajista. Metsien tulevaan käyttöön saattavat vaikuttaa tilakokoa enemmän metsänomistajien tavoitteet ja asenteet sekä yhteiskunnassa valitsevat asenteet.

Metsätilan koko vaikuttaa kuitenkin omistajan mahdollisuuksiin harjoittaa metsätaloutta pääelinkeinona, koska vain suuri metsäpinta-ala tarjoaa riittäviä vuotuisia tuloja. Toisaalta metsänomistajarakenteen muuttuminen voi lisätä kysyntää metsänomistajapalveluille, jos omatoimisten metsänomistajien määrä vähenee. Siten metsätalouden yhdistäminen metsäpalveluja tuottavaan yritystoimintaan voi luoda ansaintamahdollisuuden pientenkin tilojen metsänomistajille. Metsänomistajien taloudellinen ja yhteiskunnallinen asema ja taidot seuraavat yhteiskunnan yleistä kehitystä. Siksi metsänomistajakunnan rakenne ja omistuksen ominaisuudet ovat paitsi toimintaympäristö myös resurssi, jonka puitteissa metsien tuleva taloudellinen ja muu käyttö sekä metsänkäytön suunnittelu toimii.

Eeva Korpilahti